

*Консолидирана версия към 08.07.2021 г.*  
**Приложение №1 към Заповед № РД 09-592/24.07.2020 г. (изм. със  
Заповед № РД 09-683/08.07.2021 г.)**

**РЪКОВОДСТВО ЗА ПРИЛАГАНЕ НА  
ЗАКОНОУСТАНОВЕНИТЕ  
ИЗИСКВАНИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ**

---

## **Кръстосано съответствие – определение и базови принципи**

Кръстосаното съответствие представлява набор от правила към земеделските стопани, които е необходимо да бъдат спазвани, за да се получава пълния размер на субсидията.

Кръстосаното съответствие се състои от:

- Законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) съгласно правото на ЕС
- Стандарти за Добро земеделско и екологично състояние (ДЗЕС).

Стандартите и изискванията са групирани в 3 области:

- Околна среда, изменение на климата, добро земеделско състояние на земята;
- Обществено здраве, здраве на животните и здраве на растенията;
- Хуманно отношение към животните.

В България стандартите за ДЗЕС се определят със заповед на министъра на земеделието, храните и горите. От 2015 г. се прилагат изискванията съгласно Заповед № РД 09-122/23.02.2015 г., която е публикувана на интернет страницата на Министерство на земеделието и храните (МЗХ) - <http://www.mzh.government.bg>.

Правилата съгласно Законоустановените изисквания за управление (ЗИУ) не са нови или допълнителни изисквания, а представляват извадка от определени правила, които са важни от приложимото секторно европейско и/или национално законодателство. Това означава, че със ЗИУ за земеделските стопани не се разписват нови критерии, а се следи дали се спазват вече определените и приложими правила в областта на екологичното, ветеринарното, фитосанитарното законодателство, законодателството за храните и законодателството за фуражите.

През 2016 г. и следващите години в България се прилагат Законоустановените изисквания за управление в области „Околна среда, изменение на климата, добро земеделско състояние на земята“, „Обществено здраве, здраве на животните и растенията“ и „Хуманно отношение към животните“, посочени в чл. 93, параграф 1, букви а), б) и в) и изброени в приложение II от Регламент (ЕС) № 1306/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 352/78, (ЕО) № 165/94, (ЕО) № 2799/98, (ЕО) № 814/2000, (ЕО) № 1290/2005 и (ЕО) № 485/2008 на Съвета (ОВ L 347, 20 декември 2013г.) (Регламент (ЕС) № 1306/2013).

За 2016 г. и следващите години за земеделските стопани в България се прилагат следните ЗИУ съгласно актуалните текстове в регламентите или секторното национално законодателство:

- I. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 1 – Ограничаване на замърсяването на водите в нитратно-уязвимите зони.
- II. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 2 – Опазване на дивите птици.
- III. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 3 – Опазване на местообитанията.
- IV. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 4 – Законодателство за храните и фуражите.
- V. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 5 – Ограничения при употребата на определени субстанции с хормонално или тиреостатично действие и на бета-агонисти в животновъдството.

- VI. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 6 – Идентификация и регистрация на прасета.
- VII. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 7 – Идентификация и регистрация на едър рогат добитък (ЕРД).
- VIII. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 8 – Идентификация и регистрация на овце и кози.
- IX. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 9 – Превенция и контрол на някои трансмисивни спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ).
- X. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 10 – Продукти за растителна защита.
- XI. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 11 – Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на телета.
- XII. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 12 – Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на свине.
- XIII. Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 13 – Минимални изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждане на селскостопански животни.

**На основание чл. 92 от Регламент (ЕС) № 1306/2013 схемите/мерките, за които се прилага намаление на плащанията при установяване на неспазване на кръстосаното съответствие са:**

**Схеми за директни плащания (Приложение I от Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на правила за директни плащания за земеделски стопани по схеми за подпомагане в рамките на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕО) № 637/2008 на Съвета и Регламент (ЕО) № 73/2009 на Съвета) (ОВ L 347, 20 декември 2013г.):**

- 1) Схема за единно плащане на площ;
- 2) Преразпределително плащане;
- 3) Плащане за селскостопански практики благоприятни за климата и околната среда – зелени директни плащания;
- 4) Плащане за млади земеделски стопани;
- 5) Доброволно обвързано с производството подпомагане;
- 6) Специално плащане за култура – памук.

**Плащания по мерки Преструктуриране и конверсия на лозя и Събиране на реколтата на зелено от Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2014-2018г. и мярка Преструктуриране и конверсия на лозя от Националната програма за подпомагане на лозаро-винарския сектор в България 2019-2023г., в съответствие с Регламент (ЕС) № 1308/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 922/72, (ЕИО) № 234/79, (ЕО) № 1037/2001 и (ЕО) № 1234/ (ОВ L 347, 20 декември 2013г.).**

**Годишни премии съгласно Регламент (ЕС) № 1305/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1698/2005 на Съвета(ОВ L 347, 20 декември 2013г.) по мерки:**

- 1) Член 21, параграф 1 Инвестиции в развитието на горските площи и подобряване на жизнеспособността на горите;
  - а) залесяване и създаване на гористи местности;
  - б) създаване на агро-лесовъдни системи;
- 2) Член 28 Агроекология и климат;
- 3) Член 29 Биологично земеделие;
- 4) Член 30 Плащания по „Натура 2000“ и Рамковата директива за водите;
- 5) Член 31 Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения;
- 6) Член 33 Хуманно отношение към животните;
- 7) Член 34 Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите.

## **I. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 1 – ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕТО НА ВОДИТЕ В НИТРАТНО- УЯЗВИМИТЕ ЗОНИ**

Законоустановено изискване за управление (ЗИУ) 1 включва задълженията на земеделските стопани в съответствие с Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони съгласно Заповед №РД 09-222/27.02.2020 г. и Заповед № РД-237/17.03.2020 г. на министъра на земеделието, храните и горите и на министъра на околната среда и водите.

ЗИУ 1 се прилага по отношение на стопанствата и земеделската дейност в рамките на нитратно уязвимите зони.

### **ПРОГРАМА ОТ МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ И ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕТО С НИТРАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИ ИЗТОЧНИЦИ В УЯЗВИМИТЕ ЗОНИ**

#### **I. ОБЩИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)**

1. Да не се внасят азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, овощни насаждения, ливади и постоянни пасища в следните периоди:
  - 1.1. **от 1 ноември до 20 февруари за Южна България** (общини и части от тях, определени като нитратно уязвими зони и попадащи в областите: Благоевград, Бургас, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Стара Загора, Хасково, Ямбол).
  - 1.2. **от 1 ноември до 25 февруари за Северна България** (общини и части от тях, определени като нитратно уязвими зони и попадащи в областите: Варна, Враца, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Ловеч, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище и Шумен).
  - 1.3. **от 1 ноември до 5 февруари** на площи с едногодишни култури, засети през есента (есенници).
  - 1.4. **от 1 ноември до 25 февруари** на свободни площи, подготвени за засяване и засаждане на земеделски култури.
  - 1.5. **от 15 ноември до 25 февруари** при създаване на нови овощни насаждения.
2. Азотсъдържащите (органични и минерални/неорганични) торове да се разпределят равномерно върху почвата, със специализирана техника.

3. Да не се внася пресен оборски тор. Твърдият оборски тор да се съхранява при обикновени условия най-малко 6 месеца преди внасянето му в почвата. Течният оборски тор да бъде внасян в почвата след четири (4) месечно съхранение.

След производството на биогаз, вторичният продукт (органична маса) от оборския тор може да се внася в почвата, без срокове за съхранение, като се спазват периодите на забрана по т. 1.

4. Органичните торове да се заорават в почвата в деня на разпръскването върху почвената повърхност, с подходяща почвообработваща техника.

5. За да се избегне риска от излишък на нитрати в растенията и почвата:

а) при всички култури, ливади и постоянни пасища количеството внесени азотни съединения от органичен и минерален тор през годината не трябва да надвишава 17 кг азот на декар.

б) препоръките за торене се изготвят на базата на баланс между необходимото количество азот за развитието на културите и азота, който може да бъде доставен на културите от почвата и чрез наторяване, като се вземе предвид:

- количеството азот, съдържащо се в почвата преди засаждане/засяване;
- количествата азот, постъпващи от минерализация на органичното вещество;
- внесените в почвата азотни съединения от органични торове;
- внесените в почвата азотни съединения от минерални торове.

в) нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата и анализ на органичния тор, като се използва софтуер за изчисляване на азотния баланс (наличен на <http://www.naas.government.bg/bg/57/58> и <http://soil-poushkarov.org/uslugi>) и Практическо ръководство за същността на баланса на азота и фосфора на ниво ферма.

При липса на достъп до софтуера и в случай, че не е направен анализ на почвата и органичния тор, се съблюдават следните правила:

Максималните норми на торене с азот на основните земеделски култури в страната не могат да надвишават посочените в табл.1 количества азот в кг/дка (колона 2 за трите групи почви според техния механичен състав – тежки, средни и леки. В табл.2 са посочени видовете почви според техния механичен състав.

Посочените в табл. 1 максимални норми на торене с азот са валидни заедно и поотделно за минерални и органични торове, т.е. в табл. 1 са посочени максимално разрешеното общо количество азот (от органични и минерални торове), които могат да се прилагат за съответните култури.

**Таблица 1. Максимални норми на торене с азот на основни земеделски култури при статистически средни добиви и при високи добиви, получавани в интензивни ферми, които могат да бъдат използвани (включително от животински тор и привнасянето на азотни съединения от химически и други торове)**

№	Култури	Референтни средни добиви за страната	Максимални добиви (кг/дка)	Групи почви според механичния състав					
				Тежки почви		Средни почви		Леки почви**	
				Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот	Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот	Необходимо количество азот в кг/дка за референтните средни добиви	Максимална норма на торене с азот
1	2	1	2	1	2	1	2		
1	Пшеница	<b>481</b>	<b>900</b>	10.8	<b>20.4</b>	9	<b>17</b>	9	<b>17</b>
2	Ечемик	<b>422</b>	<b>800</b>	9.6	<b>15.6</b>	8	<b>13</b>	8	<b>13</b>
3	Овес	<b>214</b>	<b>600</b>	4.8	<b>10.8</b>	4	<b>9</b>	4	<b>9</b>
4	Ръж	<b>166</b>	<b>500</b>	3.6	<b>9.6</b>	3	<b>8</b>	3	<b>8</b>
5	Тритикале	<b>290</b>	<b>600</b>	7.2	<b>12</b>	6	<b>10</b>	6	<b>10</b>
6	Ориз	<b>576</b>	<b>800</b>	10.8	<b>15.6</b>	9	<b>13</b>	9	<b>13</b>
7	Царевица за зърно	<b>782</b>	<b>1400</b>	8.4	<b>14.4</b>	7	<b>12</b>	7	<b>12</b>
8	Царевица за силаж	<b>2549</b>	<b>6 000</b>	9.6	<b>20.4</b>	8	<b>17</b>	8	<b>17</b>
9	Слънчоглед маслодаен	<b>244</b>	<b>500</b>	8.4	<b>12</b>	7	<b>10</b>	7	<b>10</b>
10	Рапица маслодайна	<b>258</b>	<b>500</b>	12	<b>18</b>	10	<b>15</b>	10	<b>15</b>
11	Домати	<b>2181</b>	<b>8 000</b>	8.4	<b>10.8</b>	7	<b>9</b>	7	<b>9</b>
12	Пипер	<b>1708</b>	<b>5 000</b>	4.8	<b>7.2</b>	4	<b>6</b>	4	<b>6</b>
13	Патладжан	<b>2562</b>	<b>4 500</b>	7.2	<b>8.4</b>	6	<b>7</b>	6	<b>7</b>
14	Краставици и корнишони	<b>1635</b>	<b>7 000</b>	5	<b>7.2</b>	3	<b>6</b>	3	<b>6</b>
15	Дини	<b>2200</b>	<b>6 000</b>	8	<b>12</b>	8	<b>10</b>	8	<b>10</b>
16	Пъпеши	<b>959</b>	<b>4 500</b>	8	<b>9.6</b>	5	<b>8</b>	5	<b>8</b>
17	Главесто зеле	<b>2409</b>	<b>6 000</b>	14.4	<b>20.4</b>	12	<b>17</b>	12	<b>17</b>
18	Картофи	<b>1858</b>	<b>5 000</b>	7.2	<b>20.4</b>	6	<b>17</b>	6	<b>17</b>
19	Лук	<b>1137</b>	<b>3 000</b>	4.8	<b>13.2</b>	4	<b>11</b>	4	<b>11</b>
20	Орехи	<b>82</b>	<b>400</b>	9.6	<b>14.4</b>	8	<b>12</b>	8	<b>12</b>

21	Ябълки*	<b>1263</b>	<b>3 500</b>	9.6	<b>16.8</b>	8	<b>14</b>	8	<b>14</b>
22	Круши*	<b>588</b>	<b>2 500</b>	12	<b>18</b>	10	<b>15</b>	10	<b>15</b>
23	Праскови*	<b>820</b>	<b>3 000</b>	12	<b>21.6</b>	10	<b>18</b>	10	<b>18</b>
24	Кайсии и зарзали*	<b>533</b>	<b>2 500</b>	12	<b>20.4</b>	10	<b>17</b>	10	<b>17</b>
25	Сливи и джанки*	<b>767</b>	<b>2 000</b>	12	<b>21.6</b>	10	<b>18</b>	10	<b>18</b>
26	Вишни*	<b>405</b>	<b>1 200</b>	9.6	<b>19.2</b>	8	<b>16</b>	8	<b>16</b>
27	Черешки*	<b>550</b>	<b>1 200</b>	12	<b>16.8</b>	10	<b>14</b>	10	<b>14</b>
28	Ягоди*	<b>660</b>	<b>2 000</b>	6	<b>14.4</b>	5	<b>12</b>	5	<b>12</b>
29	Маслодайна роза*	<b>338</b>	<b>600</b>	9.6	<b>12</b>	8	<b>10</b>	8	<b>10</b>
30	Лавандула*	<b>356</b>	<b>700</b>	12	<b>14.4</b>	10	<b>12</b>	10	<b>12</b>
31	Кориандър	<b>73</b>	<b>150</b>	3.6	<b>6</b>	3	<b>5</b>	3	<b>5</b>
32	Лозя винени*	<b>621</b>	<b>1400</b>	7.2	<b>14.4</b>	6	<b>12</b>	6	<b>12</b>
33	Лозя десертни*	<b>610</b>	<b>1 500</b>	9.6	<b>16.8</b>	8	<b>14</b>	8	<b>14</b>
34	Тютюн Ориенталски*	<b>154</b>	<b>280</b>	4.8	<b>6</b>	4	<b>5</b>	4	<b>5</b>
35	Тютюн Виржиния*	<b>126</b>	<b>350</b>	4.8	<b>4.8</b>	4	<b>4</b>	4	<b>4</b>
36	Тютюн Бърлей*	<b>237</b>	<b>280</b>	9.6	<b>9.6</b>	8	<b>8</b>	8	<b>8</b>
37	Постоянни ливади (сено)	<b>213</b>	<b>500</b>	9.6	<b>12</b>	8	<b>10</b>	8	<b>10</b>
38	Бобови култури, в т. ч. люцерна	3-5 кг азот на декар стартова норма, независимо от очаквания добив							

**Забележка:**

- \* Културите не са включени в софтуера, който се актуализира. Нормите са по справочници за торене.
- \*\* При леките почви е задължително внасянето на количествата азот на 2-3 пъти, за да се избегне измиването му (табл.2).
- Нормите на торене с азот са определени с помощта на софтуера за определяне на баланса на азота и зависят от добивите (редове 1-19;31;37;38).
- Изискванията за нормите за торене посочени в таблицата са валидни заедно и поотделно за минерални и органични торове.

**Таблица 2. Най-често срещан механичен състав на различните почви по агроекологични групи**

Кодове на агроекологичните групи почви	Видове почви	Леки	Средни	Тежки
1	Карбонатен и типичен чернозем	X	X	

2	Излужен чернозем		X	X
3	Оподзолен чернозем и т.сива горска почва			X
4	Сива горска почва		X	X
5	Светло сива горска почва	X	X	
6	Смолница			X
7	Излужена канелена почва		X	X
8	Оподзолена канелена почва	X	X	
9	Кафява горска почва	X		
10	Алувиални и делувиални почва	X	X	X
11	Хумусно-карбонатна почва		X	

За определяне на количествата минерални и/или органични торове, които могат да се внесат при спазване на посочените в табл. 1 максимални количества азот по култури се отчита коефициента на ефективност /табл. 3/ за усвояване на азота, който е различен за минералните и органичните торове.

**Таблица 3. Коефициент на ефективност за азот в органични и минерални торове в %**

Органични торове								Минерален тор
говеда		прасета		кокошки носачки		бройлери твърд	овце твърд	
суспензия	твърд	суспензия	твърд	суспензия	твърд			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
20-35	20	40-45	20	40-50	40-50	40-50	25	100

**Забележка:** Данните са получени по експериментален път.

Земеделският стопанин трябва да разполага с необходимата площ за разпръскване на отделения органичен тор през периода на отглеждане в оборите (6 м.) и/или да удостовери, че излишъкът се предава на друг ползвател (земеделски стопанин, инсталация за биогаз, т.н.) и/или капацитетът на съоръжението за съхранение позволява съхраняването му за по-дълъг период.

При внасяне на оборски тор върху ливади и пасища (места, където пашуват животните), изчислените количества за внасяне на оборски тор (съдържание на азот) се намаляват с количества отделен оборски тор (съдържание на азот) за периода на пашуване.

В табл. 4 е представено съдържанието на азот в оборския тор от различните видове животни.

Таблица4. Съдържание на азот в оборския тор по видове животни

Вид селскостопански животни	Общ азот	
	%	кг/тон
1	2	3
Млечни крави/ говеда/ биволи	0,57	5,7
Млади говеда	0,60	6
Телета	0,73	7,3
Свине за разплод	0,64	6,4
Свине за угояване	0,70	7
Кокошки-носачки	1,08	10,8
Бройлери	0,90	9
Патици/гъски	1,09	10,9
Овце	0,83	8,3
Кози	0,70	7
Коне	0,58	5,8
Магарета	0,58	5,8
Зайци и др. животни с ценна кожа	1,40	14

**Пример за определяне на количеството оборски тор на декар, според вида животни и съдържание на азот в него:**

• **при отглеждане на говеда или биволи**

Съдържанието на азот (N) в оборски тор от говеда или биволи е 5,7 кг/т следователно, при максимално допустима годишна норма N от 17 кг/дка, нормата се изчислява, както следва:

$X = (A \times B) : C$  където X – търсеното количество оборски тор за 1 дка

A – максимално допустима годишна норма N кг на дка

B – 1000 кг

C – съдържание на N в 1000 кг оборски тор от крави или биволи (таблица 5, колона 4)

Пример без разреждане на оборския тор:

$$(17 \times 1000) : 5,7 = 2982 \text{ кг/дка или } 2,982 \text{ т/дка}$$

По тази формула се изчислява количеството оборски тор в зависимост от съдържанието на азот в него без да се отчита, че азотът се намира в органична форма и се минерализира постепенно.

В зависимост от коефициента на ефективност, изчислението на годишната норма от 17 кг азот/дка става по следния начин: При внасянето на оборски тор от говеда или биволи (2,982 т/дка) с коефициент на ефективност 35 % (колона 1 на табл. 3), достъпното за усвояване количество азот е 5,9 кг (17 кг азот/дка x 35%). При торене на царевица за силаж и минимална торова норма от 9,6 кг азот на дка (за царевица за силаж, съгласно колона 1 от табл. 1 - за тежки почви), нормата на внесен азот на дка, съгласно колона 1, табл. 1 за тежки почви се получава, че земеделският стопанин може да внесе допълнително 3,7 кг активно вещество **минерален** азотосъдържащ тор на декар (9,6 кг азот на дка – 5,9 кг азот на дка).

С разреждане с вода 1:1 на оборския тор, съгласно табл. 5, изчислените количества са:

$$(17 \times 1000) : 2,9 = 5862 \text{ кг/дка или } 5,862 \text{ т/дка}$$

**Забележка:** нормата при разреждане е годишна (изключват се забранителните периоди) и трябва да се внася периодично.

- **при отглеждане на кокошки - носачки**

Съдържанието на азот (N) в оборски тор от кокошки - носачки е 10,8 кг/т, следователно, при максимално допустима годишна норма N от 17 кг/дка нормата се изчислява, както следва:

$$X = (A \times B) : C \text{ където } X \text{ – търсеното количество оборска тор за 1 дка}$$

A – максимално допустима годишна норма N кг на дка

B – 1000 кг

C – съдържание на N в 1000 кг оборски тор от кокошки - носачки (таблица 5, колона 4)

Пример без разреждане на оборския тор:

$$(17 \times 1000) : 10,8 = 1574 \text{ кг/дка или } 1,574 \text{ т/дка}$$

По същия начин се изчислява нормата за внасяне на оборски тор и при другите видове животни.

По същия начин се разсъждава и при препоръките за торене с течен оборски тор.

Пример с разреждане с вода 1:0,5 на оборския тор:

$$(17 \times 1000) : 7,2 = 2361,1 \text{ кг/дка или } 2,361 \text{ т/дка}$$

**Забележка:** нормата при разреждане е годишна (изключват се забранителните периоди) и трябва да се внася периодично.

**Таблица 5. Съдържание на азот в оборския тор според степен на разреждане с вода**

(за видовете и категориите животни, при които технологията на отглеждане изисква разреждане с вода, с цел почистване).

Вид селскостопански животни	Съдържание на сухо в-во	Общ азот	
	%	%	кг/тон
1	2	3	4
<b>Млечни крави /говеда/биволи</b>			
Неразреден тор	12	0,57	5,7
Разреждане с вода 1:0,5	8	0,38	3,8
Разреждане с вода 1:1	6	0,29	2,9
<b>Млади говеда</b>			
Неразреден тор	12	0,60	6
Разреждане с вода 1:0,5	8	0,40	4
Разреждане с вода 1:1	6	0,30	3
<b>Телета</b>			
Неразреден тор	14	0,73	7,3
Разреждане с вода 1:0,5	9	0,49	4,9
Разреждане с вода 1:1	7	0,36	3,6
<b>Свине за разплод</b>			
Неразреден тор	11	0,64	6,4
Разреждане с вода 1:1	6	0,32	3,2
Разреждане с вода 1:2	4	0,21	2,1
<b>Свине за угояване</b>			
Неразреден тор	12	0,70	7
Разреждане с вода 1:1	6	0,35	3,5
Разреждане с вода 1:2	4	0,23	2,3
<b>Кокошки-носачки</b>			
Неразреден тор	21	1,08	10,8

Разреждане с вода 1:0,5	14	0,72	7,2
Разреждане с вода 1:1	10	0,54	5,4

**Забележка:** В таблицата не са включени останалите видове животни (посочени в табл.4), поради технологията на почистване на помещенията - по сух начин, без използване на вода. Съдържанието на азот е ориентирано, тъй като варира според типа хранене и продуктивността (посочено в табл.6).

За да бъде в състояние да спазва ограничението от 17 килограма азот на дка за година, земеделският стопанин трябва да отчете и продуктивността на животните, съдържанието на протеин в дажбите, както и газообразните азотни загуби по време на отглеждането им и съхранение на тора. Същите са посочени в табл.6. като фермерите могат да преизчислят количеството на оборския тор на дка, както е посочено в горните примери.

**Таблица 6: Отделяне на азот (N) според вида на животните, продуктивността и съдържание на азот в дажбата**

Вид	Единица продукция	Продуктивност/технология на отглеждане	Отделен азот годишно в кг при отчетени газообразни N загуби	Отделен азот в кг за единица продукция
1	2	3	4	5
Млечни крави	1 000 кг мляко	По-малко от 3 700 кг мляко годишно	57,5	13-20
	1 000 кг мляко	3 700-4 500 кг мляко годишно при ниско количество концентриран фураж	77,5	17-25
	1 000 кг мляко	4 500-5 500 кг мляко годишно при повече от 500 кг концентриран фураж	87,5	15-20
	1 000 кг мляко	над 5 500 кг мляко годишно	110	11-14
Говеда	100 кг прираст	Екстензивно на паша	45	10-20
	100 кг прираст	Интензивно - оборно	40	7-10
Телета	на теле	Дажба със средно съдържание на азот във фуража	34	-
Свине за разплод	на прасенце	вкл. прасенца до 25 кг	35	1,4-2
Свине за уговяване	100 кг прираст	25-100 кг; без фазово хранене	16	6-8
	100 кг	С фазово хранене	13,5	5-7

	прираст			
	100 кг прираст	Фазово хранене с чисти аминокиселини	12	4-6
Кокошки носачки	100 яйца	Яйценосно направление	0,70	2-3,5
Бройлери	100 кг прираст	Бройлерно направление	0,42	2-4
Овце	на овца	Дажба с ниско до високо съдържание на азот във фуража	19,5	-
Кози	на коза	Дажба с ниско до високо съдържание на азот във фуража	17	-
Коне	на кон	При паша, според кг. жива маса	62,5	-
Зайци	на зайкиня	Дажба със средно съдържание на азот във фуража	5,5	-

**Забележка:** Данните в таблицата дават възможност на земеделските стопани да отчетат и коригират отделения през годината азот, чрез промяна в състава на дажбите и включването на фуражи с по-ниско съдържание на протеини.

6. При внасяне на повече от 12 кг активно вещество азот от минерален тор на декар, торовата норма да се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася предсеитбено или преди засаждането, а разликата от нормата да се оставя за подхранване.
7. На почви с лек механичен състав (песъчливи почви), азотната норма да се разделя на две или три части, за да се избегне просмукването на нитрати в по-долните почвени слоеве и попадането им в плитките подземни води.
8. Да не се тори с азотсъдържащи торове на замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка.
9. Да не се внасят азотсъдържащи торове по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена.
10. Да не се внасят азотсъдържащи торове на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).
11. При авиационно разпръскване на минералните торове, да се поставят наземни ориентири и да се отчита силата на вятъра – най-добре е разпръскването да се извършва при тихо време.
12. При равнинни терени, да не се използват азотсъдържащите торове край повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) на разстояние, по-малко от 5 м.
13. При равнинни терени, когато се извършва внасяне на течен оборски тор или се извършва поливка с разтворен във вода оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) да бъде не по-

малко от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните обекти да не е по-малко от 10 м.

14. Да не се допуска замърсяване на околната среда при товарене, транспорт и употреба на органични торове. Течният оборски тор да се транспортира в затворени цистерни. Твърдият оборски тор да се транспортира и товари по начин, който изключва замърсяване на околната среда. За целта се използва специализирана техника за товарене, транспорт и внасяне на оборски тор.
15. Резервоарите, цистерните и тръбопроводите за течен тор да се поддържат изправни, с оглед предотвратяване на течове.

## **II. ДОПЪЛНИТЕЛНИ МЕРКИ ПРИ УПОТРЕБА НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ) НА ТЕРЕНИ С НАКЛОН**

1. Обработката на почвата се извършва контурно (по хоризонталите) или напречно на склона. За целта може да се използва специализирана техника за внасяне на оборски тор на наклонени терени.
2. При създаване на трайни насаждения, редовете се ориентират в посока на хоризонталите на склона и междуредията се затревяват.
3. За предотвратяване изнасянето на хранителни вещества по склона, торовата норма се разделя на две – до 1/3 от нормата да се внася прецитено или преди засаждането, а останалото количество да се оставя за подхранване по време на вегетацията на културите.
4. Не се извършва торене с твърди и течни азотсъдържащи торове, в т.ч. с течен оборски тор и поливка с разтворен във вода оборски тор, на разстояние по-малко от 10 м от повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.).
5. На терени с наклон от 3° до 6° се прилагат задължително някоя/и от следните мерки:
  - 5.1. в обработваеми земи:
    - противоерозионни сеитбообращения, извършване на основни (и модифицирани) почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, мулчиране;
    - поясно земеделие (контурно или напречно на терена), мозаечен тип земеделие, тревни буферни пояси, терасиране.
  - 5.2. в трайни насаждения - ориентирани на редовете напречно на склона, противоерозионни почвообработки (както при обработваемите земи), затревяване в междуредията, мулчиране, тревни буферни ивици в отделни междуредия, оттокоотвеждащи съоръжения, терасиране.

- 5.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, дълбоко прорязване.
6. Не се извършва торене на площи с наклон по-голям от  $6^{\circ}$ , ако разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) е по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г.).
7. На терени с наклон от  $6^{\circ}$  до  $12^{\circ}$  се прилагат задължително някои от следните мерки:
- 7.1. в обработваеми земи:
- противоерозионни сеитбообращения, където е приложимо, почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.
  - поясно земеделие (контурно или напречно на терена), тревни буферни пояси, терасиране, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.
- 7.2. в трайни насаждения - терасиране напречно на склона, затревяване в междуредията, мулчиране, оттокоотвеждащи съоръжения, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.
- 7.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, допуска се внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.
8. При терени с наклон по-голям от  $12^{\circ}$  внасянето на подобряващи почвата вещества се забранява.

### **III. МЕРКИ ПРИ СЪХРАНЕНИЕ НА АЗОТСЪДЪРЖАЩИ ТОРОВЕ (ОРГАНИЧНИ И МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ)**

#### **A. СЪХРАНЕНИЕ НА ОБОРСКИ ТОР И СИЛАЖ**

##### **Съхранение на оборски тор**

1. В зависимост от вида и броя на животните, в стопанствата се изграждат следните видове съоръжения за съхранение на произведения оборски тор:
- 1.1. торова площадка с непропусклива основа и непозволяваща изтичане на течната фракция, при наличие на:
- 1 или 2 условни животински единици;
  - от 3 до 5 условни животински единици, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно;
  - сключен договор с преработвателно предприятие за ежедневно извозване на оборския тор (твърд и течен);
- 1.2. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на

фракции, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно;

1.3. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции и когато земеделският стопанин не ползва земя, сключва договор с друго лице за оползотворяване на оборския тор;

1.4. изградени съоръжения без прилагане на технологии за разделяне на течния оборски тор на фракции в стопанства, отглеждащи повече от 5 условни животински единици.

2. При изграждане на съоръженията за съхранение на оборски тори определяне на техния обем, се вземат предвид данните в табл.7, в съответствие с броя на отглежданите животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните – пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал.
3. Съоръжението за съхранение на твърд и течен оборски тор се изгражда с водонепропускливо дъно и стени, по начин, който да не позволява проникване в почвата или замърсяване на водоизточниците. Съоръженията се проверяват редовно за нередности и при необходимост се предприемат незабавни действия за отстраняването им.
4. Капацитетът на съоръженията, определен съгласно табл. 7, трябва да бъде достатъчен за съхранение на оборския тор, както следва:
  - 4.1. на твърдия оборски тор най-малко:
    - 4 месеца при пасищно отглеждане на животни,
    - 6 месеца при оборно отглеждане на животни.
  - 4.2. на течния оборски тор - 6 месеца, включващ периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове.
5. При производство на биогаз капацитета на съоръжението за съхранение на пресен и преработен оборския тор е необходимо да се осигурят обеми за съхранение за периода на забрана по гл. I, т. 1, съобразно капацитета на съоръжението за производство на биогаз.

Таблица 7. Определяне на капацитета на съоръженията за съхранение на оборски тор

Вид селскостопански животни	Общо количество оборски тор		Количество на течен и твърд оборски тор			
	Дневно количество за едно животно	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.	Дневно количество твърд оборски тор за едно животно с постеля	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.	Дневно количество течен оборски тор за едно животно	Необходим капацитет за съхранение за 6 мес.
	м <sup>3</sup>	м <sup>3</sup>	м <sup>3</sup>	м <sup>3</sup>	м <sup>3</sup>	м <sup>3</sup>
Млечни крави	0,040	7,20	0,047	8,46	0,080	14,4
Говеда/Биволи	0,040	7,20	0,040	7,20	0,040	7,20
Млади говеда	0,036	6,48	0,043	7,74	0,072	12,96
Телета	0,024	4,32	0,030	5,40	0,048	8,64
Свине за разплод	0,007	1,26	0,0085	1,53	0,028	5,04
Свине за угояване	0,008	1,44	0,0080	1,44	0,028	5,04
Овца*	0,004	0,72	0,0045	0,81	0,006	1,08
Шиле	0,002	0,36	0,0026	0,47	0,002	0,36
Коза*	0,003	0,54	0,0035	0,63	0,004	0,72
Кокошка-носачка	0,00012	0,022	0,00015	0,027	0,00024	0,043
Бройлери	0,00016	0,029	0,00012	0,022	0,00012	0,022
Патици	0,00018	0,032	0,00013	0,023	0,00024	0,043
Кон	0,025	4,5	0,030	5,4	0,040	7,2
Магаре	0,012	2,16	0,024	4,32	0,035	6,3
Зайци и др. животни с ценна кожа	0,00012	0,022	0,00012	0,022	0,00014	0,025

**Забележка:** \* 4-месечно съхранение при пасищно отглеждане на животни.

6. Забранява се съхранението на оборски тор на полето, директно върху почвената повърхност.
7. Да не се изграждат нови съоръжения за съхранение на твърд или течен оборски тор в близост до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) на разстояние по-малко от 20 м.

8. Да не се съхраняват торове върху терени с наклон по-голям от 6°, на разстояние по-малко от 20 м до водни обекти.
9. При съхранение, товарене и транспорт на тора да се вземат всички необходими мерки за недопускане на замърсяване на околната среда.

#### **Съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж**

1. Отпадъчните води от силажите да се събират и съхраняват в резервоар или цистерна с водонепропускливи дъна и стени. Това изисква наличието на водонепропускливи канали, които да позволяват отвеждането на силажните отпадъчни води. Резервоарът или цистерната и каналите трябва да са изградени по начин, който да не позволява просмукване в почвата или замърсяване на естествените водоизточници.
2. Силажът, получен от полуизсъхнала трева и балиран в найлонови опаковки, да се съхранява най-малко на 20 м от повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.).
3. При съхранение на тревни фуражи без найлонови опаковки, негодният или неизползваният силаж да се изгребва, заедно със засегнатия почвен слой от 5 см и да се транспортира до подходящо място за компостиране/съхраняване, като органичен тор.

#### **Б. СЪХРАНЕНИЕ НА МИНЕРАЛНИ/НЕОРГАНИЧНИ ТОРОВЕ**

1. Минералните (неорганичните) торове да се съхраняват в специализирани складови помещения, изградени и оборудвани съгласно инструкциите за противопожарна безопасност.
2. В специализираното складово помещение насипните и опакованите торове се съхраняват разделно. На всеки вид тор да се поставя табелка с надпис.
3. Да не се допуска плътно нареждане на фигурите с опаковани торове до стените на складовото помещение. Отстоянието трябва да е най-малко 25 см. Амониевата селитра се складира на фигури на височина не повече от 10 реда.
4. Амониевата селитра да се съхранява само в опаковано състояние.
5. Други насипни торове (калиеви, фосфорни) да се съхраняват на купчини под различна форма, но да не се допуска смесване.
6. При липса на специална складова база, минералните торове да се съхраняват под навеси или складови помещения, пригодени за съхранение, които трябва да разполагат с:
  - водонепропускливи покриви и подове;
  - канавки за безопасно отвеждане на водата.
7. Не се допуска съхранението на насипни минерални (неорганични) торове на открити площадки.
8. При съхранение на минералните/неорганичните торове да се вземат всички необходими мерки за предотвратяване на замърсяване на околната среда.

## **II. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 2 – ОПАЗВАНЕ НА ДИВИТЕ ПТИЦИ**

Когато земеделското стопанство попада в границите на защитена зона за опазване на дивите птици съгласно Закона за биологичното разнообразие земеделският стопанин следва да спазва забраните и ограниченията, включени в заповедта за обявяване и плана за управлението ѝ, в случаите, когато има приет такъв. Когато защитената зона за опазване на дивите птици съвпада изцяло или частично със защитена територия съгласно Закона за защитените територии и в заповедта за обявяването ѝ няма разписани конкретни забрани и ограничения, земеделският стопанин спазва режима за опазване и ползване на защитената територия.

За земеделските стопани в и извън защитените зони (т.е. на цялата територия на страната) с цел опазване на дивите птици е забранено:

1. улавянето или убиването на диви птици с каквито и да е уреди, средства и методи;
2. разрушаването, увреждането или преместването на гнезда;
3. унищожаването, както и събирането и задържането на яйца, включително в случаите, когато те са изоставени;
4. обезпокояването, особено през периода на размножаване и отглеждане на малките на дивите птици.

Не се считат за нарушени изброените по-горе забрани ако са спазени изискванията на Закона за лова и опазване на дивеча по отношение на ловните видове птици и/или има издадени разрешителни за изключения от забраните съгласно Наредба № 8 от 12 декември 2003 г. за реда и условията за издаване на разрешителни за изключенията от забраните, въведени със закона за биологичното разнообразие за животинските и растителните видове от приложение № 3, за животинските видове от приложение № 4, за всички видове диви птици, извън тези от приложение № 3 и приложение № 4 и за използване на неселективните уреди, средства и методи за улавяне и убиване от приложение № 5 (Обн. ДВ. бр.4 от 16 Януари 2004 г.).

## **III. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 3 – ОПАЗВАНЕ НА МЕСТООБИТАНИЯТА**

Когато земеделското стопанство попада в границите на защитена зона за опазване на природните местообитания и за дивата флора и фауна съгласно Закона за биологичното разнообразие земеделският стопанин следва да спазва забраните и ограниченията, включени в заповедта за обявяване и плана за управлението ѝ, в случаите, когато има приет такъв. Когато защитената зона за опазване на природните местообитания съвпада изцяло или частично със защитена територия съгласно Закона за защитените територии и в заповедта за обявяването ѝ няма разписани конкретни забрани и ограничения, земеделският стопанин спазва режима за опазване и ползване на защитената територия.

## **IV. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 4 – ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ЗА ХРАНИТЕ И ФУРАЖИТЕ**

**Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за**

**създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните(ОВ L 31, 1 февруари 2002г.)**

Земеделският стопанин не трябва да пуска на пазара храни, които не са безопасни.

Храните не са безопасни, ако се считат за:

- а) вредни за здравето;
- б) негодни за консумация от човека.

Земеделският стопанин не трябва да пуска на пазара фуражи, които не са безопасни за употреба.

Земеделският стопанин не трябва да храни животните, които са предназначени за производство на храни, с фуражи, които не са безопасни за употреба.

Приема се, че фуражите не са безопасни за пускане на пазара и за употребата, за която са предназначени, ако се счита че:

- имат неблагоприятен ефект за здравето на човека или животните,
- правят храните, получени от животните, които се отглеждат за производство на храни, опасни за консумация от човека.

Земеделският стопанин носи отговорност, че фуражите, които използва в стопанството отговарят на изискванията на законодателството в областта на фуражите, отнасящи се за дейността, която извършват в стопанството и проверяват дали тези изисквания са изпълнени.

Земеделските стопани трябва да осигурят проследимост на всички продукти, влизащи и напускащи стопанството.

Земеделските стопани трябва да изтеглят от пазара храни и фуражи, които не съответстват на изискванията за безопасност и уведомяват за това съответната областна дирекция по безопасност на храните към Българска агенция по безопасност на храните по местонахождение на стопанството.

Земеделските стопани трябва да си сътрудничат с компетентните органи за бързо разпространение на информация при риск от храни и фуражи и в предприемането на действия за избягване или намаляване на рисковете от храни и фуражи.

**Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 852/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно хигиената на храните(ОВ L 39, 30 април 2004г.)**

Земеделският стопанин трябва:

- да предприема специфични мерки за адекватно складиране/третиране на отпадъци и опасни субстанции;
- да предприема специфични мерки за коректна употреба на фуражни добавки/лекарствени средства и пестициди;
- да предотвратява внасяне и разпространение на болести;
- да предприема коригиращи действия, когато са информирани за проблеми, идентифицирани при официален контрол;
- да води документация.

**Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския Парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински произход (ОВ L 39, 30 април 2004г.)**

**Ако сте производител на сурово мляко (всякакъв вид) или боравите със сурово мляко, се прилагат следните допълнителни задължения:**

**Здравни изисквания за сурово мляко и производство на коластра**

Суровото мляко и коластрата трябва да са добити от животни:

- които са в добро общо здравословно състояние, не показват признак на заболяване, което може да има за резултат замърсяване на млякото и коластрата и, по-специално, които не страдат от инфекция на половата система съпроводена с отделяне на секрет, ентерит съпроводен с диария и треска, или зачервяване на вимето;
- които нямат рана по вимето, която може да засегне млякото и коластрата;
- към които не са прилагани неразрешени субстанции или продукти и не са били подлагани на незаконно лечение;
- по отношение на които, в случаите когато са назначени разрешени продукти или вещества, са наблюдавани карантинни периоди, предписани за тези продукти или вещества.

Суровото мляко и коластрата трябва да произлизат от животни, принадлежащи към стопанство, което е свободно или официално свободно от бруцелоза и туберкулоза.

Сурово мляко от животни, които не отговарят на изискванията може да бъде използвано само с предварително разрешение на компетентния орган.

**Изисквания към помещенията и оборудването**

Съоръженията за доене и помещенията където се съхраняват мляко и коластра, обработват и охлаждат трябва да бъдат разположени и конструирани така че да се ограничи рискът от замърсяване на млякото и коластрата.

Помещенията за съхраняване на млякото и коластрата трябва да са защитени срещу вредители, да са отделени по подходящ начин от помещенията в които са настанени животните, и където е необходимо да отговарят на изискванията определени в част Б, да притежават и подходящи хладилни съоръжения.

Повърхности на оборудване, които са предназначени да влязат в контакт с мляко и коластра (съдове, прибори, контейнери, резервоари и т.н. предназначени за доене, събиране или транспортиране) трябва да могат лесно да бъдат почиствани и, където е необходимо, дезинфекцирани и поддържани в добро състояние. Това налага използването на гладки, лесни за измиване и нетоксични материали.

След употреба, такива повърхности трябва да бъдат почиствани и, където е необходимо дезинфекцирани. След всяко пътуване или след всяка поредица от пътувания, когато периодът от време между разтоварването и следващото натоварване е много малък, но във всички случаи най-малко един път дневно, контейнерите и резервоарите, използвани за транспортиране на мляко и коластра, трябва да бъдат почиствани и дезинфекцирани по подходящ начин преди да бъдат отново използвани.

**Хигиена по време на доене, събиране и транспортиране**

Доенето трябва да се извършва по хигиеничен начин, като се осигурява по-специално:

- преди започване на доенето млечните папили, вимето и местата около тях са почистени

- да се идентифицират животните, подложени на медицинско лечение, които могат да пренесат остатъчни вещества в млякото и коластрата, а млякото и коластрата добити от такива животни преди края на предписания карантинен период не трябва да се използват за консумация от човека.

Веднага след доене, млякото и коластрата трябва да се съхранят в чисто помещение, предназначено за тази цел и оборудвано по начин, който да избегне замърсяване.

а) млякото трябва да бъде охладено незабавно до температура не по-висока от 8 °С в случай на ежедневно събиране, или до температура не по-висока от 6 °С, ако събирането не е ежедневно;

б) коластрата трябва да се съхранява отделно и от незабавно охладена до температура не по-висока от 8 °С в случай на ежедневно събиране, или до да бъде температура не по-висока от 6 °С, ако събирането не е ежедневно, или замразена.

Не е нужно търговските оператори с храни да са в съответствие с изискванията за температура, ако:

а) млякото е преработено в рамките на два часа от момента на издождане; или

б) е необходима по-висока температура по технологични причини, свързани с производството на определени млечни продукти и компетентният орган е разрешил това.

#### **Ако произвеждате яйца имате следните допълнителни задължения**

В помещенията на производителя, и до продажбата им на потребителя, яйцата трябва да бъдат съхранявани чисти, да нямат неприсъщ за тях мирис, да бъдат ефективно защитени срещу удар и да не попадат под пряка слънчева светлина.

#### **Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 183/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 12 януари 2005 година за определяне на изискванията за хигиена на фуражите Текст от значение за ЕИП. (ОВ L 35, 8 февруари 2005г.)**

Операторите в сектора на фуражите, които извършват първично производство на фуражи, при боравене с фуражи трябва да предприемат специфични мерки относно:

- да съхраняват и обработват отпадъците и опасните вещества отделно и по сигурен начин, за да избегнат опасни замърсявания;

- да отчитат резултатите от всички анализи, на взети проби от първични продукти или други проби, имащи отношение към безопасността на фуражите.

Първичното производство на фуражи включва продукти, които са подложени само на проста физическа обработка, като например почистване, опаковане, складиране, естествено сушене или силажиране.

Операторите в сектора на фуражите трябва по-специално да поддържат архиви за:

- всяко използване на продукти за растителна защита и биоциди;

- използване на генетично модифицирани семена;

- източника и количеството на всеки доставен фураж и предназначението и количеството на всеки изхранен фураж.

При хранене на животни, отглеждани за производство храни, земеделските стопани трябва да се съобразяват със следните разпоредби:

## Складиране

Фуражите се складираат отделно от химикали и други продукти, забранени за хранене на животни. Складовите участъци и контейнери се почистват редовно, за да се избегне кръстосано замърсяване.

Семената се складираат по подходящ начин, така че да не бъдат достъпни за животните.

Медикаментозните фуражи и конвенционалните фуражи, предназначени за различни категории или видове животни, се складираат по такъв начин, че да се намали рискът да се подава фураж към животни, за които не е предназначен.

## Разпространение

Системата за разпространение на фуражите във фермата гарантира това, че правилният фураж се изпраща на правилното местоназначение. През време на разпространението и храненето фуражите се обработват по такъв начин, че да се гарантира, че няма да се получи замърсяване от замърсени складови участъци и оборудване. Конвенционалните фуражи се третираат отделно от медикаментозните фуражи, така че да се предотврати замърсяване.

Превозните средства за транспортиране на фуражите във фермата и оборудването за подаване на фураж се почистват периодично и по-специално, когато се използват за доставка и разпространение на медикаментозни фуражи.

Операторите в сектора на фуражите и фермерите трябва да получават и използват фуражи само от предприятия, които са регистрирани и/или одобрени от компетентните органи.

**Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 470/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 година относно установяване на процедури на Общността за определяне на допустимите стойности на остатъчни количества от фармакологичноактивни субстанции в храни от животински произход, за отмяна на Регламент (ЕИО) № 2377/90 на Съвета и за изменение на Директива 2001/82/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и на Регламент (ЕО) № 726/2004 на Европейския парламент и на Съвета (Текст от значение за ЕИП) (ОВ L 152, 16 юни 2009г.)**

Земеделските стопани с оглед максимално допустимите граници на остатъчни вещества от ветеринарномедицински продукти в храните от животински произход трябва да осигурят:

- коректна употреба на ветеринарните медицински продукти;
- неизползване на неоторизирани или незаконни субстанции;
- липса на злоупотреба с оторизирани субстанции.

**Задължения на земеделските стопани по Регламент (ЕО) № 396/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 23 февруари 2005 година относно максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни или фуражи от растителен или животински произход и за изменение на Директива 91/414/ЕИО на Съвета (Текст от значение за ЕИП) (ОВ L 70, 16 март 2005г.)**

Земеделските стопани, с оглед максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни или фуражи, трябва правилно да ползват оторизирани продукти за растителна защита в съответствие с:

- условията, посочени при етикетиране;
- принципите на добрите практики в областта на растителната защита.

#### **V. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 5 – ОГРАНИЧЕНИЯ ПРИ УПОТРЕБАТА НА ОПРЕДЕЛЕНИ СУБСТАНЦИИ С ХОРМОНАЛНО ИЛИ ТИРЕОСТАТИЧНО ДЕЙСТВИЕ И НА БЕТА-АГОНИСТИ В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО**

Земеделският стопанин не трябва да прилага или дава по никакъв начин на продуктивни животни или аквакултури следните забранени вещества: тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие.

Земеделският стопанин не трябва да:

- отглежда или пуска на пазара животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие);
- пуска на пазара месо от животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие);
- да преработва или изпраща за преработване месо от животни, които са били третирани със забранените вещества (тиреостатични субстанции; стилбени, стилбенови производни, техни соли и естери; 17 бета-естрадиол и неговите естери; бета-агонисти; субстанции с естрогенно (различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери), андрогенно или гестагенно действие).

По изключение се допуска прилагането само върху идентифицирани животни с терапевтична цел на тестостерон или прогестерон и техни производни, които веднага се хидролизират след резорбцията им на мястото на прилагане. Третирането на животни с терапевтична цел се извършва само от ветеринарен лекар, когато се прилага ветеринарномедицински продукт, лицензиран за употреба. Третирането се извършва инжективно, а в случай на лечение на овариална дисфункция - чрез вагинална спирала; не се допуска третиране чрез имплантант.

При извършване на описаното третиране на животните по ветеринарният лекар вписва в амбулаторния си дневник задължително:

- а) вида на третирането;
- б) наименованието и срока на годност на приложения ветеринарномедицински продукт;
- в) датата на третирането;
- г) идентификационния номер на третирано животно.

Дневникът се съхранява за срок 3 години и се представя на органите на БАБХ при поискване.

Допуска се третирането с терапевтична цел на лицензирани за употреба ветеринарномедицински продукти, които съдържат:

- алил тренболон - орално, или бета-агонисти при еднокопитни животни, в случай че продуктите се употребяват в съответствие с указанията на производителя;
- бета-агонисти - инжективно, за предизвикване на токолиза при крави при отелване.

Третирането се регистрира от отговорния за животновъдния обект ветеринарен лекар при спазване на изискванията.

Не се допуска собствениците на животни, суровини и храни, които са предназначени за консумация от хора, да притежават ВМП, които съдържат бета-агонисти за изкуствено предизвикване на токолиза.

Не се допуска лечение на продуктивни животни, вкл. животни за разплод в края на репродуктивния период от живота им, с бета-агонисти, с изключение на случаите на инжективното им прилагане при крави с цел предизвикване на токолиза при отелване.

По изключение се допуска третирането със зоотехническа цел на животни с лицензиран за употреба ветеринарномедицински продукт, който съдържа субстанция с андрогенно и гестагенно действие. Допуска употребата на субстанции с естрогенно действие, когато те са различни от 17 бета-естрадиол и неговите естери. Третирането се регистрира в амбулаторния дневник от отговорния за животновъдния обект ветеринарен лекар при спазване на изискванията. Прилагането на субстанциите за синхронизиране на еструса или за подготовка на донори и реципиенти за имплантиране на ембриони може да се извършва и от лице, което не е ветеринарен лекар, но под негов контрол и на негова отговорност. Ветеринарномедицинските продукти се прилагат при животни след издаване на рецепта от ветеринарния лекар. Рецептата се изготвя в три еднообразни екземпляра - по един за собственика на животновъдния обект или негов представител, за регионалната ветеринарномедицинска служба и за ветеринарния лекар, който я е издал. Рецептата не се изпълнява повторно.

Не се третират със зоотехническа цел продуктивни животни, както и животни за:

- угояване по време на угоителния период;
- разплод в края на репродуктивния период от живота им.

С цел търговия на пазара може да се пускат животни за разплод в края на репродуктивния период от живота им, които по време на този период са били третирани, съгласно изискванията.

Търговия с елитни, по-специално: състезателни, циркови или предназначени за развъждане или изложби коне, вкл. и с регистрирани еднокопитни животни, третирани с алил-тремболон или бета-агонисти, при спазване на изискванията може да се осъществи и преди изтичане на карентния срок на посочените субстанции, при условие че в паспорта за идентификация на еднокопитни, който ги придружава, са записани видът и датата на третирането им с тях.

Месо или суровини и храни, добити от животни, третирани със субстанции с естрогенно, андрогенно, гестагенно или бета-агонистично действие, се пускат на пазара само при условие, че:

- са спазени изискванията за предписване или прилагане от ветеринарния доктор;
- карентният срок на съответната субстанция е изтекъл, преди животните да бъдат заклани.

## **VI. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 6 – ИДЕНТИФИКАЦИЯ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ПРАСЕТА**

1. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект, който отглежда свине, подлежащи на идентификация е длъжен да гарантира, че данните за обекта и идентифицираните животни са в Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

2. Собственикът или ползвателят на животновъден обект е длъжен да поддържа актуален регистър на животновъдния обект по утвърден от Българската агенция за безопасност на храните (БАБХ) образец на хартиен носител или в електронен вид. В регистъра собственикът или ползвателят вписва данните за идентифицираните, новородените (неприложимо за лично стопанство), закланите, откраднатите, убитите, умрелите, продадените и придобитите животни. Той е длъжен да съхранява регистъра за период не по-малък от 3 години от датата на закриване на обекта и да го представя на БАБХ и на компетентните да го проверяват контролни органи при поискване.

3. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за настъпилите промени в числеността на свинете, както следва:

а) в срок до 3 дни - за новородени, закупени, откраднати, убити или умрели животни;

б) в срок до 24 часа преди транспортиране, промяна на собствеността или клане на животни, предназначени за лична консумация.

4. (изм. със Заповед № РД 09-683/08.07.2021 г.) Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти със свине са длъжни да осигурят при транспортирането животните да бъдат придружени от ветеринарномедицинско свидетелство за придвижване/транспортиране на територията на страната, издадено от ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект (в определени случаи и от официален ветеринарен лекар) чрез Информационната система на БАБХ - ВетИС. В случаите на придвижване на свине за клане, както и такива, предназначени за доотглеждане в технологично свързани обекти, могат да запазят първоначално поставените ушни марки, като във ветеринарномедицинското свидетелство се записват номерът на марката и броят на животните. При вътреобщностна търговия при придвижването на свинете следва да се осигури да бъдат придружени от ветеринарномедицински сертификат, издаден чрез система „Трейсис“, а при износ за трета страна свинете се придружават от ветеринарномедицински сертификат по образец на страната вносител.

5. Собственикът или ползвателят на животновъден обект е длъжен да предостави на официалния ветеринарния лекар, контролиращ животновъдния обект, за новородените животни - копие на декларация от собственика на майката на животните; за придобити по друг начин животни - с договор за прехвърляне правото на собственост или с друг документ, удостоверяващ придобиването на собствеността върху животните в тридневен срок от съставянето/издаването на съответния документ.

6. (изм. със Заповед № РД 09-683/08.07.2021 г.) Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране на свинете в тях, чрез индивидуални средства за идентификация - ушни марки одобрени от БАБХ.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти могат да не идентифицират с индивидуална ушна марка свинете за клане от животновъдни обекти, в Интегрираната система на БАБХ – ВетИС, в които се отглеждат над 11 свине майки. В този случай свинете се идентифицират в законоустановения срок с групова ушна марка одобрена от БАБХ с номера на животновъдния обект, освен в случаи, в които от страна на БАБХ не са определени други изисквания. Свинете предназначени за разплод се идентифицират с индивидуални ушни марки. Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране на свинете в тях, възможно най-бързо

след раждането, но при всички случаи преди да напуснат животновъдния обект, в който са родени.

В случай на загубване или невъзможност ушната марка да бъде разчетена в срок от 7 календарни дни собственикът или ползвателят на животновъдния обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за нуждата от нова, заместваща марка, както и да го уведоми за номера на падналата ушна марка. В 14-дневен срок от датата на загубване или констатиране на невъзможност за разчитане на средствата за официална идентификация осигуряват поставянето на тяхно място на заместващи средства.

Забранено е отстраняването и заменянето на ушна марка без разрешение от БАБХ.

При получаване на свине при вътреобщностна търговия, предназначени за клане животните запазват идентификацията си на страната по произход. При получаване на свине при вътреобщностна търговия, предназначени за разплод, животните се идентифицират с индивидуална ушна марка. При получаване на свине при вътреобщностна търговия, предназначени за доотглеждане и клане, животните запазват ушната марка на страната по произход. В регистъра на животновъдния обект и в информационната система на БАБХ – ВетИС се записват и идентификационните номера на животните на страната на произход.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране в стопанството по местоназначение с индивидуална ушна марка на всяко животно, внесено от трета страна до 30 дни след проверката на граничния инспекционен пункт и при всички случаи преди напускането на стопанството по местоназначение. Първоначалната идентификация, извършена от третата страна и поставената ушна марка се вписват в Информационната система на БАБХ – ВетИС и в регистъра на животновъдния обект. Ушната марка на страната на произход се запазва.

Свинете внесени от трета страна и предназначени за клане до 30 дни от преминаване на проверките на граничния инспекционен пункт запазват ушната марка на страната по произход и не се идентифицират с индивидуална ушна марка

## **VII. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 7 – ИДЕНТИФИКАЦИЯ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ЕДЪР РОГАТ ДОБИТЪК (ЕРД)**

1. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект, който отглежда говеда и/или биволи, подлежащи на идентификация е длъжен да гарантира, че данните за обекта и идентифицираните животни са в Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

2. Собственикът или ползвател на животновъден обект е длъжен да поддържа актуален регистър на животновъдния обект по утвърден от Българската агенция за безопасност на храните образец на хартиен носител или в електронен вид. В регистъра собственикът или ползвателят вписва данните за всичките говеда и/или биволи, които се отглеждат в животновъдния обект, като отразява и информацията за идентифицираните, новородените, закланите, откраднатите, убитите, умрелите, продадените и придобитите животни. Той е длъжен да съхранява регистъра за период не по-малък от 3 години от датата на закриване на обекта и да го представя на БАБХ и на компетентните да го проверяват контролни органи при поискване.

3. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми

ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за настъпилите промени в числеността на говедата и/или бивоците, както следва:

- а) в срок до 3 дни - за новородени, закупени, откраднати, убити или умрели животни;
- б) в срок до 24 часа преди транспортиране, промяна на собствеността или клане на животни, предназначени за лична консумация.

4. Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти с говеда и/или с бивоци са длъжни да осигурят при транспортирането животните да са придружени освен с ветеринарномедицински паспорт и с ветеринарномедицинско свидетелство за придвижване/транспортиране на територията на страната, издадено от ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект (в определени случаи и от официален ветеринарен лекар) чрез Информационната система на БАБХ – ВетИС. Те са длъжни при вътрешнообщностна търговия за друга страна да осигурят при транспортирането на животните да бъдат придружени освен от паспорт и от ветеринарномедицински сертификат издаден чрез система „ТРЕЙСИС“ от официален ветеринарен лекар, а при износ за трета страна животните се придружават от паспорт и ветеринарномедицински сертификат по образец на страната вносител.

5. Собственикът или ползвателят на животновъден обект е длъжен да предостави на официалния ветеринарния лекар, контролиращ животновъдния обект копие на документ за придобити животни – договор за прехвърляне правото на собственост или друг документ, удостоверяващ придобиването на собствеността върху животните в тридневен срок от издаването на съответния документ.

6. Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране на говедата и бивоците в тях с пълен комплект идентификационни средства, одобрени от БАБХ с еднакъв идентификационен номер.

Приложими са по избор на стопаните един от следните комплекти идентификатори:

- две ушни марки;
- ушна марка и електронна ушна марка;
- две ушни марки и търбушен болус.

Собственикът или ползвателят на животновъдния обект трябва да осигури идентификацията на говедата и бивоците до 20-ия ден след тяхното раждане, но при всички случаи преди животните да са напуснали животновъдния обект, в който са родени.

В случай на загубване или невъзможност идентификационно средство да бъде разчетено в срок от 7 календарни дни собственикът или ползвателят на животновъдния обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за необходимостта от заместващо идентификационно средство, както и да го уведоми за номера на падналото или нечетимо идентификационно средство. В 14-дневен срок от датата на загубване или констатиране на невъзможност за разчитане на средствата за официална идентификация осигуряват поставянето на тяхно място на заместващи средства.

Забранено е отстраняването на идентификационно средство без разрешение от БАБХ.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти с ЕРД трябва да осигурят и съхраняват за всяко животно ветеринарномедицински паспорт. Паспортът се издава от официалния ветеринарен лекар на общината, на чиято територия се намира животновъдният обект чрез Информационната система на БАБХ – ВетИС до 20 дни от раждането на животното или постъпването му в обекта при внос от трети страни или при вътрешнообщностна търговия. Собствениците или ползвателите на животновъдни

обекти с ЕРД са длъжни да върнат в ОДБХ ветеринарномедицинският паспорт, придружаващ животното при внос от трета страна или доставено при вътрешнообщностна търговия и да поискат издаването на нов ветеринарномедицински паспорт от информационната система на БАБХ– ВетИС. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект е длъжен да представи на ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект паспорта на придобитото животно за попълване на данните в него. В случай на смърт или заклани за лична консумация едри преживни животни паспортът се връща от собственика с протокол на ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект в срок от 7 дни от събитието. В случай на износ на животно за трета страна, паспортът се предава на ветеринарния лекар на граничния инспекционен пункт.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни при получаване на ЕРД при вътрешнообщностна търговия да запазят идентификационните средства на животните, поставени в страната по произход и да не ги идентифицират с нови идентификационни средства. В информационната система на БАБХ – ВетИС се въвеждат номерата на идентификационните средства, с които животните са пристигнали.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране в стопанството по местоназначение на всяко животно, внесено от трета страна с пълен комплект идентификационни средства, одобрени от БАБХ в срок до 20 дни след проверката на граничния инспекционен пункт, но при всички случаи преди напускането на стопанството по местоназначение. Първоначалната идентификация, извършена от третата страна се запазва и се вписва в Информационната система на БАБХ – ВетИС, както и в регистъра на животновъдния обект заедно с новата.

Не се извършва нова идентификация на животните в случаите на внос на ЕРД предназначени за клане в рамките на 20 дни от преминаване на проверките на граничния инспекционен пункт.

### **VIII. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 8 – ИДЕНТИФИКАЦИЯ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ОВЦЕ И КОЗИ**

1. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект, който отглежда овце и/или кози, подлежащи на идентификация е длъжен да гарантира, че данните за обекта и идентифицираните животни са в Интегрираната информационна система на БАБХ – ВетИС.

2. Собственикът или ползвателят на животновъден обект е длъжен да поддържа актуален регистър на животновъдния обект по утвърден от Българската агенция за безопасност на храните образец на хартиен носител или в електронен вид. В регистъра собственикът или ползвателят вписва данните за всичките овце и/или кози, които се отглеждат в животновъдния обект, като отразява и информацията за идентифицираните, новородените, закланите, откраднатите, убитите, умрелите, продадените и придобитите животни. Той е длъжен да съхранява регистъра за период не по-малък от 3 години от датата на закриване на обекта и да го представя на БАБХ и на компетентните да го проверяват контролни органи при поискване.

3. Всеки собственик или ползвател на животновъден обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за настъпилите промени в числеността на животните, както следва:

а) в срок до 3 дни - за новородени, закупени, откраднати, убити или умрели животни;

б) в срок до 24 часа преди транспортиране, промяна на собствеността или клане на животни, предназначени за лична консумация.

4. Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти с овце и/или с кози са длъжни да осигурят при транспортирането животните да бъдат придружени с ветеринарномедицинско свидетелство за придвижване/транспортиране на територията на страната, издадено от ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект (в определени случаи и от официален ветеринарен лекар) чрез Информационната система на БАБХ – ВетИС. Те са длъжни при вътрешнообщностна търговия да осигурят при придвижването на животните да бъдат придружени от ветеринарномедицински сертификат издаден чрез система „ТРЕЙСИС“, а при износ за трета страна животните се придружават от ветеринарномедицински сертификат по образец на страната вносител.

5. Собственикът или ползвателят на животновъден обект е длъжен да предостави на официалния ветеринарния лекар, контролиращ животновъдния обект, за новородените животни - копие на декларация от собственика на майката на животните; за придобити по друг начин животни - с договор за прехвърляне правото на собственост или с друг документ, удостоверяващ придобиването на собствеността върху животните в тридневен срок от съставянето/издаването на съответния документ.

6. Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране на овцете и козите в тях в срок до 6 месеца от тяхното раждане, но при всички случаи преди да са напуснали животновъдния обект, в който са родени.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране на овцете и козите с идентификационни средства, одобрени от БАБХ. Животните, родени след 31.12.2009 г. се идентифицират с пълен комплект идентификационни средства, като се прилага по избор на стопаните един от следните комплекти идентификатори:

- ушна марка и електронна ушна марка;
- ушна марка и търбушен болус.

С една ушна марка е разрешено да се идентифицират единствено ДПЖ, предназначени за клане в месодобивни предприятия на територията на страната преди навършване на 12 месечна възраст и които не са предназначени нито за вътрешнообщностна търговия, нито за износ за трети страни. Животни над 12 месечна възраст или предназначени за вътрешнообщностна търговия или за износ за трети страни трябва да бъдат идентифицирани с пълен комплект идентификационни средства, одобрени от БАБХ.

В случай на загубване или невъзможност идентификационното средство да бъде разчетено в срок от 7 календарни дни собственикът или ползвателят на животновъдния обект е длъжен писмено или по електронен път чрез Интегрираната информационна система на БАБХ да уведоми ветеринарния лекар, обслужващ животновъдния обект, за нуждата от заместващо идентификационно средство, както и да го уведоми за номера на падналото или нечетимоидентификационно средство. В 14-дневен срок от датата на загубване или констатиране на невъзможност за разчитане на средствата за официална идентификация осигуряват поставянето на тяхно място на заместващи средства.

Забранено е отстраняването на идентификационно средство без разрешение от БАБХ.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни при получаване на овце и/или кози при вътрешнообщностна търговия да запазят идентификацията на животните, извършена в страната по произход. В регистъра на животновъдния обект и в информационната система на БАБХ – ВетИС се записва идентификационният номер на страната на произход.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да осигурят идентифициране с идентификационни средства в стопанството по местоназначение на всяко животно, внесено от трета страна в срок до 14 дни след проверката на граничния инспекционен пункт, но при всички случаи преди напускането на стопанството по местоназначение. Първоначалната идентификация, извършена от третата страна и поставените идентификационни средства се вписват в Информационната система на БАБХ – ВетИС и в регистъра на животновъдния обект, а идентификационните средства на страната на произход се запазват.

Собствениците или ползвателите на животновъдни обекти са длъжни да запазят идентификационните средства на страната на произход на овцете и/или козите, внесени от трета страна и предназначени директно за клане до 5 работни дни от преминаване на проверките на граничния инспекционен пункт. Те не се идентифицират с нови идентификационни средства.

## **IX. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 9 – ПРЕВЕНЦИЯ И КОНТРОЛ НА НЯКОИ ТРАНСМИСИВНИ СПОНГИФОРМНИ ЕНЦЕФАЛОПАТИИ (ТСЕ)**

### **Забрани, свързани с храненето на животните**

Забранява се на земеделските стопани да хранят животните с животински протеини – преработен животински протеин; колаген и желатин, добит от преживни животни; кръвни продукти; хидролизиран протеин; дикалциев и трикалциев фосфат от животински произход; фуражи, съдържащи изброените животински протеини.

### **Забраната не се прилага за:**

- изхранване на всички видове животни с:
  - мляко, млечни продукти и коластра;
  - яйца и яйчни продукти;
  - колаген и желатин, добит от непреживни животни;
  - хидролизиран протеин, добит от части на непреживни животни и от кожи на преживни животни;
  - фуражи, съдържащи изброените животински протеини;
    - изхранване на непреживни животни с:
      - рибно брашно;
      - дикалциев фосфат и трикалциев фосфат от животински произход;
      - кръвни продукти, добити от непреживни животни;
      - фуражи, съдържащи рибно брашно, дикалциев фосфат и трикалциев фосфат, кръвни продукти;
    - изхранване на аквакултурни животни с:
      - преработен животински протеин, различен от рибно брашно, получен от непреживни животни;
      - - фуражи, съдържащи такъв преработен животински протеин; изхранване на неотбити преживни животни с:
        - млекозаместители, съдържащи рибно брашно.

В случай, че в земеделското стопанство се съхраняват фуражи, съдържащи изброените по-нагоре неразрешени животински протеини, земеделските стопани следва да осигурят, че животните нямат достъп до тях, както и, че са взети мерки да не се хранят с такива фуражи животни от видове, за които те не са предназначени.

### **Задължение за уведомяване при съмнение за болестта трансмисивни спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ)**

Земеделският стопанин трябва да уведоми незабавно ветеринарният лекар, обслужващ животновъдния обект, ако има наличие или съмнение за наличие на болестта трансмисивни спонгиформни енцефалопатии (ТСЕ) по животно или животни от неговото стопанство.

#### **Задължения при съмнения за ТСЕ**

Ако в стопанството има съмнение за наличие на ТСЕ, земеделският стопанин трябва да изпълнява поставените забрани за придвижване на животните. Земеделският стопанин трябва да спазва конкретните забрани, определени за неговото стопанство. Примери за такива забрани са – всяко животно, за което са налице съмнения, че е заразено от ТСЕ, се поставя под ограничение за придвижване до получаване на резултатите от проведените от БАБХ клинични и эпизоотологични изследвания или се убива под контрола на органите на БАБХ за извършване на лабораторни изследвания; при съмнение за ТСЕ на говедо, овца или коза от животновъден обект всички останали животни от този обект се поставят под ограничение за придвижване до получаване на резултатите от проведените изследвания.

#### **Задължения при наличие на ТСЕ**

Земеделският стопанин трябва да си сътрудничи на компетентните власти с предоставяне на необходимата информация за неговото стопанство, която може да помогне за извършване на епидемиологичното проучване от компетентните власти, за да се идентифицират животни, които са в риск.

Земеделският стопанин трябва да сътрудничи на компетентните власти в съответствие с конкретните мерки за унищожаване на животните, които са определени от компетентните власти в конкретната ситуация.

#### **Задължения при пускане на пазара или износ, ако е имало наличие на ТСЕ**

Земеделският стопанин не трябва да пуска на пазара или да изнася животни или производни продукти (сперма, яйцеклетки, ембриони), без съответните документи за движение – ветеринарномедицинско свидетелство за придвижване/транспортиране на животни от информационната система, издадено от регистрирания ветеринарен лекар, обслужващ обекта или сертификат за вътреобщностна търговия при търговия с други държави членки или здравен сертификат, издаден от официалния ветеринарен лекар при износ за трети страни. При настаняването на нови животни в обекта, те следва също да са придружени от съответните документи, които земеделските стопани следва да представят на регистрирания ветеринарен лекар, обслужващ обекта.

## **Х. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 10 – ПРОДУКТИ ЗА РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА**

1. Земеделският стопанин при земеделската си дейност трябва да използва само разрешени продукти за растителна защита.
2. Земеделският стопанин трябва да употребява продуктите за растителна защита при спазване на условията, при които са разрешени продуктите и посочени върху етикетите
3. При опазването на растенията и растителните продукти земеделският стопанин трябва да прилага принципите на добрата растителнозащитна практика.

Определението за „добра растителнозащитна практика” е посочено в чл. 3, т. 18 от Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ L 309, 24 ноември 2009г.)

„Добра растителнозащитна практика“ означава практика, при която се подбира, дозира и разпределя във времето третирането на определени растения или растителни продукти с продукти за растителна защита, в съответствие с условията за тяхната разрешена употреба, така че да се гарантира приемлива ефикасност с минимално необходимо количество при надлежно отчитане на местните условия и възможностите за контрол на културата и за биологичен контрол.

Спазване на Принципите на добрата растително-защитна практика при опазването на растенията и растителните продукти от вредители и изисквания при употреба на ПРЗ:

А) Правилно боравене с продукти за растителна защита, съхранение на ПРЗ и празни опаковки, прилагане на мерки за измиване и почистване на оборудването след употреба на ПРЗ;

Б) Спазване на законоустановените мерки за опазване на пчелите от отравяне при употреба на ПРЗ – уведомителни писма;

В) Спазване на буферните зони по Закона за защита на растенията при употреба на ПРЗ;

Г) Водене на записи за проведените химични обработки;

Д) Използване на ПРЗ от лица, в съответствие с тяхната квалификация;

Е) Използване на лични предпазни средства при употребата на ПРЗ.

## **XI. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 11 – МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА ТЕЛЕТА**

ЗИУ 11 се прилага по отношение на телетата. За целите на ЗИУ 11 се използва следното определение за "Теле" - животно от семейство "Bovide" на възраст до 6 месеца.

1. Земеделските стопани не трябва да отглеждат телетата над 8-седмична възраст в индивидуални боксове освен по препоръка на обслужващия животновъдния обект ветеринарен лекар с цел лечение.

2. Земеделските стопани трябва да осигурят индивидуалните боксове за телета до 8-седмична възраст да разполагат с перфорирани прегради, които позволяват телетата да имат визуален и осезаем контакт помежду си, и да съответстват на изискванията за ширина и дължина:

- ширина – най-малко равна на височината на телето при раменете, измерена в изправено положение;

- дължина – не по-малка от дължината на тялото на телето, измерена от върха на носа до каудалния ръб на седалищния израстък на седалищната кост и умножена по 1,1.

*Това изискване не се прилага за помещенията за изолация на болни телета.*

3. Земеделските стопани трябва да отглеждат телетата на възраст над 8 седмици групово в помещения без препятствия и при средна площ за теле:

<b>Тегло на телето в кг</b>	<b>Минимална изискуема площ в м<sup>2</sup></b>
-----------------------------	---

тегло до 150 кг	най-малко 1,5 м <sup>2</sup>
тегло от 150 до 220 кг	най-малко 1,7 м <sup>2</sup>
тегло над 220 кг	най-малко 1,8 м <sup>2</sup>

4. Земеделските стопани трябва да осигурят, че помещенията, в които се отглеждат телета, както и боксовете и съоръженията в тях, с които телетата могат да влязат в контакт, да са изградени от материали, които:

- нямат вредно въздействие върху телетата;
- позволяват лесно да се почистват и дезинфекцират.

5. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с безопасна електрическа инсталация.

6. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с:

- добра естествена вентилация или вентилационна система, осигуряваща скорост на движение на въздуха до 0,3 m/s, а при високи температури – до 0,5 m/s;
- относителна влажност на въздуха – 60-80%.

Земеделските стопани трябва да осигурят в помещенията, в които се отглеждат телета концентрациите на токсични газове да не надхвърлят следните допустими стойности:

- а) въглероден двуокис – 3600 mg/m<sup>3</sup>;
- б) амоняк – 5,00 mg/ m<sup>3</sup>;
- в) сероводород – не се допуска.

7. Земеделските стопани трябва ежедневно да проверяват изправността на механичните съоръжения и автоматизираните линии (ако в обекта има такива) и при необходимост незабавно да отстраняват повредите, а при невъзможност, да предприемат мерки за опазване здравето и доброто физическо състояние на телетата чрез използване на алтернативни методи за хранене и поддържане на подходяща жизнена среда до отстраняване на повредата.

8. Когато се използва система за изкуствена вентилация в помещенията, в които се отглеждат телета, земеделските стопани трябва да осигурят:

- алтернативна вентилационна система и
- алармена система за известяване на аварии по електрозахранването на вентилационната система.

9. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с подходящо естествено или изкуствено осветление, ако се използва изкуствено осветление, то трябва да функционира за период не по-малък от 8 h през деня. При проверка на животните да се използва подходящо неподвижно или преносимо осветление.

10. Земеделските стопани трябва да проверяват здравословното състояние на телетата:

- най-малко веднъж дневно при телета, отглеждани навън;
- най-малко два пъти дневно при телета, отглеждани в закрити помещения.

11. Земеделските стопани трябва да отделят незабавно в помещение със суха и удобна постеля телетата, които са наранени или показват признаци на заболяване и да им осигурят възможно най-бързо ветеринарномедицинска помощ.

12. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с осигурено пространство за всяко теле за лягане, изправяне и осъществяване на всички физиологични и етологични нужди.

13. Земеделските стопани не трябва да връзват телетата, освен при необходимост за не повече от един час по време на хранене с мляко или заместител на млякото или при ветеринарномедицински манипулации. Използваните въжета не трябва да предизвикват нараняване и връзването да се прави по начин, изключващ риск от задушаване или нараняване; телетата се връзват така, че да могат да лягат и изправят и осъществяват всички свои физиологични и етологични нужди.

14. Земеделските стопани трябва да почистват ежедневно и дезинфекцират периодично помещенията, боксовете, съоръженията и инвентара. Изпражненията, урината, неизядената или разсипаната храна се почистват толкова често, колкото е необходимо, за да се избегне събирането на мухи и гризачи и за намаляване на миризмата.

15. Земеделските стопани трябва да осигурят за телетата помещение/помещения с равни, сухи и твърди подове, изработени по такъв начин, че да не причиняват нараняване или страдание на телетата, които стоят или лежат върху тях, подходящи за размера и теглото на телетата с твърда, гладка и стабилна повърхност, за да се избегне подхлъзване.

16. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат с чисто, удобно и подходящо дренирано място за лежане или чиста, суха и удобна постеля, които не влияят негативно върху телетата.

17. Земеделските стопани трябва да осигуряват на телетата хранене, съответстващо на тяхната порода, възраст, маса, физиологични и поведенчески нужди и технологична група, като в храната се включва:

- достатъчно количество желязо, за да се осигури средно ниво на хемоглобина в кръвта от поне 4,5 mmol/l;
- на всяко теле на възраст над 2 седмици се осигурява минимално количество сух фураж, съдържащ смилатели влакнини, като количеството на влакнините се повишава от 50 до 250 g дневно за телета на възраст от 8 до 20 седмици;
- на телетата не се слагат намордници.

18. Земеделските стопани трябва да осигурят телетата на възраст над 8 седмици:

- да се хранят поне два пъти дневно;

- всяко теле от групата да има достъп до храната по едно и също време.

19. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат със съоръжения за хранене и поене, които осигуряват свободен достъп на всяко теле до хранилките и поилките.

20. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат телета да разполагат със съоръжения за хранене и поене, които гарантират чистотата на фуражите и водата и свеждат до минимум възможността за контаминацията им.

21. Земеделските стопани трябва да захранват телетата до 15-дневна възраст с говежда коластра в първите часове след раждането им, но не по-късно от шестия час.

22. Земеделските стопани трябва да осигурят свободен и постоянен достъп на телетата до прясна питейна вода.

## **ХП. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 12 – МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА СВИНЕ**

1. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат свине за развъждане или за угояване, да дават възможност животните да лягат и стават без затруднение; при групово отглеждане на подрастващи прасета и прасета за угояване на всяко от тях да е осигурена свободна подова площ най-малко:

- 0,15 кв.м – за прасета с тегло до 10 кг;

- 0,20 кв.м – за прасета с тегло от 10 до 20 кг;

- 0,30 кв.м – за прасета с тегло от 20 до 30 кг;

- 0,40 кв.м – за прасета с тегло от 30 до 50 кг;

- 0,55 кв.м – за прасета с тегло от 50 до 85 кг;

- 0,65 кв.м – за прасета с тегло от 85 до 110 кг;

- 1 кв.м – за прасета с тегло над 110 кг.

2. Земеделските стопани трябва да осигурят за всяка женска свиня след първо заплождане и за всяка бременна свиня майка:

когато се отглеждат в отделни групи от 6 до 40 животни, свободна подова площ най-малко:

- 1,64 кв.м – за женска свиня след първо заплождане;

- 2,25 кв.м – за свиня майка;

когато животните се отглеждат в групи:

- до 6 животни – 1,80 кв.м за женска свиня след първо заплождане и 2,48 кв.м за свиня майка;

- над 40 животни – 1,48 кв.м за женска свиня след първо заплождане и 2,03 кв.м за свиня майка.

3. Земеделските стопани трябва да осигурят част от свободната подова площ за всяка женска свиня след първо заплождане и за всяка бременна свиня майка да бъде с плътен гладък под със следните размери:

- най-малко 0,95 кв.м отобщо 1,64 кв.м подова площ за женска свиня след първо заплождане;

- най-малко 1,3 кв.м от 2.25 кв.м подова площ за свиня майка.

Допуска се да бъдат оставени до 15% дренажни отвори в плътния под.

4. Земеделските стопани трябва да осигурят в случаите, в които свинете се отглеждат групово в помещения с бетонен решетъчен под максималната широчина на отворите и минималната широчина на преградките да бъде съответно:

- 11 мм и 50 мм – за бозаещи прасета;

- 14 мм и 50 мм – за подрастващи прасета;

- 18 мм и 80 мм – за прасета за угояване;

- 20 мм и 80 мм – за женски свине след първо заплождане и свине майки.

5. Земеделските стопани не трябва да използват методи на отглеждане, при които свинете майки и женските свине след първо заплождане се държат вързани.

6. Земеделските стопани трябва да отглеждат групово свинете майки и женските свине след първото заплождане през периода от четвъртата седмица след заплождането до една седмица преди очакваното раждане. През седмицата преди очакваното раждане и по време на него свинете могат да се държат в изолирани родилни боксове. В стопанства, в които се отглеждат по-малко от 10 животни от посочените категории се позволява отглеждане в индивидуални боксове, при условие че животните имат възможност да се обръщат.

7. Земеделските стопани трябва при групово отглеждане на свине майки и женски свине след първото заплождане да осигурят помещението да има дължина най-малко 2,8 м, а в случаите, когато групата е по-малка от 6 животни – най-малко 2,4 м.

8. Земеделските стопани трябва да осигуряват постоянен достъп на всички свине на възраст над две седмици до хранилките и поилките и достатъчно количество прясна вода.

9. Земеделските стопани трябва да осигурят за свинете майки и женските свине след първо заплождане, при групово отглеждане, да се хранят по начин, който дава възможност всяко животно да получи достатъчно количество храна независимо от наличието на съревнование за храна в групата.

10. Земеделските стопани трябва да осигурят, че сухостойните бременни свине и женските свине след първо заплождане, с цел премахване чувството на глад и удовлетворяване на желанието да дъвчат, се хранят по начин, който дава възможност всяко животно да получи достатъчно количество обемисти, влакнести и високоенергийни храни.

11. Земеделските стопани следва да спазват изискването, че свинете предназначени за групово отглеждане, които проявяват постоянна агресия, жертвите на агресия, болните или наранените свине по възможност да се отглеждат временно в индивидуални боксове, които позволяват на животното да се обръща без затруднение (с изключение на случаите, в които има изрично предписание от ветеринарен лекар животното да стои неподвижно).

12. Земеделските стопани трябва да осигурят помещенията, в които се отглеждат свине за развъждане или за угодяване да отговарят на минималните зоохигиенни изисквания:

12.1 максимално ниво на шум – не повече от 85 децибела, като постоянният или внезапен шум се избягва;

12.2. имат осигурено осветление – не по-малко от 40 лукса за не по-малко от 8 часа през деня;

12.3. конструирани са по начин, който осигурява на животните:

а) достъп до физически и температурно удобно, подходящо дренирано и чисто място за лежане, което позволява всички животни да легнат едновременно;

б) възможност да се изправят нормално да почиват и да се виждат помежду си.

12.4. осигуряват възможност на животните за постоянен достъп до достатъчно количество слама, сено, дървесина, дървени стърготини, гъбен компост, торф или смес от такива материали при условие, че те не застрашават здравето им.

12.5. имат подове, които:

а) са равни, сухи и твърди и не позволят подхлъзване;

б) са конструирани и поддържани по начин, изключващ нараняване и страдание на животните;

в) са съобразени с размера и теглото на животните;

г) имат гладка и устойчива на механично почистване и дезинфекция повърхност – при липса на постеля.

13. Земеделските стопани трябва най-малко веднъж дневно, да хранят животните с фураж, който съответства на тяхната възраст, технологична група и тегло.

14. Земеделските стопани не трябва да извършват манипулации, които водят до увреждане здравословното състояние на животните, промяна на костната им система или загуба на части от тялото, освен с терапевтична или диагностична цел.

При необходимост ветеринарномедицински специалист извършва:

14.1. изпиляване или подрязване до гладка цяла повърхност на третите резци на прасетата до седмия ден след раждането;

14.2. скъсяване бивните на нерезите – за предотвратяване наранявания на други животни;

14.3. купиране на част от опашката;

14.4. кастриране на мъжки свине без разкъсване на тъканите;

14.5. поставяне халка на зурлата – когато свинете се отглеждат на открито.

Манипулациите по т. 14.1 и 14.3 се извършват само когато е наранено вимето на свинята майка или ушите и опашките на други свине.

След седмия ден от раждането манипулациите по т. 14.3 и 14.4 се извършват от ветеринарен лекар с прилагане на анестезия и аналгезия.

Всички манипулации се извършват при спазване правилата на асептика и антисептика и при условие че предприетите мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия не са дали резултат.

15. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на нерези, трябва да осигурят:

- боксовете да се конструират по начин, който позволява животните да се обръщат свободно, да се чуват, виждат и подушват помежду си;

- площта на бокса да е най-малко 6 кв.м;

- когато в боксовете се извършва естествено заплождане, те да са без прегради и да имат свободна подова площ най-малко 10 кв.м за всеки нерез.

16. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на свине майки и женски свине след първо заплождане, трябва да осигурят:

16.1. да се проверява ежедневно здравословното състояние на животните и да се предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия в групите;

16.2. да се третира срещу екто- и ендопаразити, когато е необходимо;

16.3. да се изкъпват преди настаняването в родилните боксове;

16.4. седмица преди очакваното раждане на животните да се осигурява достатъчно количество подходящ материал за подготовка на място за раждане, освен ако това е невъзможно поради вида на използваната в стопанството система за отвеждане на отпадъците;

16.5. родилните боксове да са с достатъчно място зад животното за осигуряване на удобство при естествено или асистирано раждане и снабдени с парапети за предпазване на новородените прасенца.

17. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на бозаещи прасета, трябва да осигурят:

17.1. родилните боксове да са с твърд, сух и удобен под за лежане до свинята майка и да имат площ, която позволява на всички прасета да почиват едновременно, покрита с постеля от слама или друг подходящ материал;

17.2. родилните боксове да са с пространство, което позволява прасетата да сучат без затруднения;

17.3. отбиването да се извършва след 28-ия ден от раждането; отбиването може да се извърши и на 21-ия ден, при условие че прасетата бъдат преместени в основно почистени и дезинфекцирани помещения, изолирани от помещенията, в които се отглеждат свинете майки; отбиването може да се извърши и по-рано в случаите, когато обслужващият ветеринарен лекар прецени, че това се налага за опазване на здравето на майката или прасетата.

18. Земеделските стопани, в случаите на подрастващи прасета и прасета за угояване, трябва:

18.1. да проверяват ежедневно здравословното състояние на животните и да предприемат всички необходими мерки за предотвратяване на прояви на извратен апетит и агресия в групите;

18.2. да отглеждат прасетата в постоянни групи, сформирани веднага след отбиването, в които по възможност да не се включват нови прасета. В случаите, когато се налага смесване на прасета от различни групи, това да се прави по възможност една седмица преди или след отбиването им, като им се осигурят условия да се скриват от останалите прасета. За улесняване на смесването на групите по изключение и след преценка на ветеринарен лекар могат да се използват транквиланти;

18.3. при наличие на агресия и/или канибализъм между прасетата да провеждат наблюдение за установяване на причините, като се вземе предвид храненето, условията на отглеждане и гъстотата на животните в помещението, да се осигурява на животните достатъчно количество слама, сено, дървесина, дървени стърготини, гъбен компост, торф или смес от такива материали и да се вземат всички необходими мерки за намаляване на агресията и/или канибализма.

### **ХІІІ. ЗАКОНОУСТАНОВЕНО ИЗИСКВАНЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ (ЗИУ) 13 – МИНИМАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ЗАЩИТА И ХУМАННО ОТНОШЕНИЕ ПРИ ОТГЛЕЖДАНЕ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ЖИВОТНИ**

**ЗИУ 13 се прилага за селскостопански животни. За целите на ЗИУ 13 се прилага следното определение за селскостопански животни: "Селскостопански животни" са животните (без риби, влечуги, амфибии и безгръбначни), отглеждани и развъждани за производство на животински продукти (храна, вълна, кожа, ценна кожа с козина), за други селскостопански цели или за работа.**

1. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да осигурят достатъчен брой гледачи, които притежават необходимата квалификация и опит за полагане на грижи за животните.

2. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да осигурят:

2.1. ежедневен контрол върху здравословното състояние на животните с цел недопускане причиняването на излишни страдания;

2.2. достатъчно осветление в помещенията – неподвижно или подвижно, включително фенерчета в случаи на спиране на електричеството, което да дава възможност животните да бъдат инспектирани по всяко време;

2.3. нужните грижи за болните и наранените животни, а когато това е необходимо, незабавно да потърсят помощта на обслужващия ветеринарен специалист. Ако е необходимо, болните и наранените селскостопански животни трябва да се изолират в подходящо помещение със суха и удобна постеля.

3. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да:

3.1. поддържат и съхраняват в животновъдния обект документация, в която се вписват проведените ветеринарномедицински лечебни третираня и манипулации;

3.2. водят документация за умрелите животни и да съхраняват всички писмени предписания, издадени от ветеринарномедицинските органи;

3.3. съхраняват документацията не по-малко от 3 години от последното вписване и да я представят на ветеринарномедицинските органи при поискване.

4. Земеделските стопани трябва за всяко селскостопанско животно да осигурят свобода на движение в съответствие с физиологичните му потребности. При необходимост свободата на движение се ограничава по начин, който не им причинява ненужна болка и страдание. Връзването да се извършва по начин, който не ограничава естествените им движения за задоволяване на физиологичните и етологични потребности.

5. Земеделските стопани трябва да осигурят изпълнението на следните изисквания по отношение на помещенията, съоръженията и оборудването за отглеждане на селскостопански животни:

5.1. да се изграждат от материали, които не са вредни за животните, разрешени са за целта и позволяват цялостно почистване и дезинфекциране на помещението;

5.2. да се конструират и поддържат така, че да нямат вдлъбнатини, дупки, остри ръбове и стърчащи предмети, които могат да наранят животните;

5.3. да осигуряват подходящо осветление, влажност, циркулация на въздуха и проветряване според физиологичните и етологични особености на животните и при спазване на нормите за концентрация на вредни газове и интензивност на шума, които не им вредят.

Осветеността на помещенията да се регулира през денонощието според физиологичните и етологичните особености на животните. Когато естествената осветеност на помещението е недостатъчна, да се монтира подходящо изкуствено осветление.

6. Земеделските стопани, в случаите на отглеждане на селскостопанските животни на открито, трябва да им осигурят защита от неблагоприятни атмосферни влияния, хищници и други вредни въздействия върху здравословното им състояние.

7. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, трябва да:

7.1. проверяват ежедневно техническите съоръжения и системи в помещенията. Установените дефекти по възможно най-бърз начин да се отстраняват, а когато незабавното отстраняване на дефект е невъзможно, да се вземат временни мерки за осигуряване безопасността и здравето на животните;

7.2. когато е необходимо, за опазване здравето на селскостопанските животни в помещенията, да инсталират система за изкуствена вентилация и алармена система за известяване при отказ на вентилационната система. Управителят на животновъдния обект редовно да проверява изправността на алармената система;

7.3. когато здравето и доброто състояние на животните зависи от функционирането на изкуствена вентилационна система, в помещенията да се изгради подходяща резервна система за осигуряване на необходимата въздушна циркулация при повреда на основната система.

8. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни трябва да:

- дават на селскостопанските животни достатъчно количество пълноценна храна, която да задоволява нуждите им и да ги поддържа в добро здравословно състояние;

- не включват в храната и водата на селскостопанските животни вещества, които са вредни за тях;

- не дават храната и водата на селскостопанските животни по начини, които могат да предизвикат ненужно страдание или нараняване;

- осигурят на селскостопанските животни достъп до храната през определени интервали, съобразени с физиологичните им нужди;

- осигурят на селскостопанските животни постоянен достъп до питейна вода;

- осигурят, че оборудването за хранене и поене на селскостопанските животни е конструирано и разположено по начин, който изключва замърсяване на храната и водата, намалява до минимум агресивната конкуренция при животните и осигурява свободен достъп на всяко животно до хранилките и поилките;

- не се дават на селскостопанските животни вещества, за които не е доказано по безопасен начин, че не са вредни или които могат да предизвикат ненужно страдание, болка или нараняване. Забраната не се прилага при използване на продукти с профилактично и терапевтично действие, предписани от ветеринарен лекар.

9. Земеделските стопани, отглеждащи селскостопански животни трябва да осигурят, че на селскостопанските животни не се причинява страх, нараняване, болка, страдание, стрес или смърт освен в случаите на:

9.1. Диагностично клане;

9.2. Санитарно клане;

9.3. Дезинфекция, дезинсекция, дератизация и девастация;

9.4. Клане на селскостопански животни:

- които се отглеждат за добив на месо и суровини;

- които са лекувани от незаразни болести, но лечението е безрезултатно или е стопански неизгодно;

- за ликвидиране на заразни болести;

- за религиозни ритуали на регистрирани вероизповедания.

9.5. Умъртвяването на животни при:

- ликвидиране на заразни болести;

- дератизация;

- нападение на хора от животно и самозащита;

- практикуване на лов по реда на Закона за лова и опазване на дивеча и на риболов по Закона за рибарството и аквакултурите

9.6. Евтаназия при:

- неизлечимо болни животни с необратими патологични изменения, причиняващи им болки и страдания;

- ограничаване и ликвидиране на заразна болест, която представлява опасност за здравето на хората или животните;

- приключване на опитите с животни, когато са довели до необратими патологични изменения, причиняващи на животните болки и страдания;

- животни, чието агресивно поведение представлява опасност за живота и здравето на хората или животните.

9.7. Самозащита

10. Земеделските стопани, които отглеждат селскостопански животни, не трябва да използват методи за естествено или изкуствено осеменяване и животновъдни практики, които причиняват сериозни страдания, наранявания или трайни увреждания на селскостопанските животни или има вероятност да доведат до тяхната смърт. Земеделските стопани не трябва да отглеждат животни като селскостопански, освен ако техният фенотип и генотип позволяват това да бъде извършвано без вредни последствия за тяхното здраве и благосъстояние.